

Research Paper

The impact of built environment qualities on vitality and social cohesion (Case study: Sanandaj city neighborhoods)

Farzin Charehjoor*¹

¹ Department of Urban Planning and Design, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.

USFS-2207-2285 (R1)

Received:

July 21, 2022

Accepted:

November 21, 2022

Available online:

December 10, 2022

Keywords:

Built environment, Social cohesion, Urban vitality, Structural equation modeling, Sanandaj city neighborhoods.

Abstract

Social cohesion includes interpersonal dynamics and a sense of connection between people. Increasing social cohesion can bring various physical and mental health benefits. The main purposes of this research are to investigate and analyze the components of environmental quality with vitality and social cohesion, and also to determine the relationship between these variables at the level of the neighborhoods of Sanandaj city, which have different textures and typologies in terms of the qualities of the structural environment. The data of this research were prepared through two methods of library studies and questionnaire. The statistical population of this research is 300 residents of 28 different neighborhoods of Sanandaj city. Structural equation modeling and AMOS were used to analyze and test the conceptual model of research, and determine the relationships between variables. Two components of urban vitality and social cohesion were considered as hidden variables and the artificial environment was used as an obvious variable. The general results have shown that at the level of neighborhoods in Sanandaj city, urban vitality has a positive relationship with artificial environment variables, such as distance from the city center, neighborhood density, access to local facilities, access to public transportation, and green space. However, access to local facilities and green spaces, play the biggest role in the vitality of the neighborhoods of this city. In terms of the social cohesion of Sanandaj's neighborhoods, some variables of the artificial environment, such as the distance from the city center, and the density of the neighborhood, have negatively related to the cohesion of the neighborhoods of the city. Finally, policies and executive strategies were presented to improve the quality of the environment in order to increase vitality and social cohesion.

* **Corresponding Author:** Farzin Charehjoor

Address: Department of Urban Planning and Design,
Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj,
Iran.

Email: f.charehjoor@iausdj.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

Urban vitality, as one of the important elements in urban sustainability, is one of the criteria that measures the attractiveness and competitiveness of a city and it is the stimulator of innovative urban development and growth (Fang, He, & Wang, 2021). During the last decade, based on classical theories, this criteria is closely related to the vitality of the city because the urban landscape is considered as the physical and social space of human activities.

The stability of a society has a significant relationship with the level and quality of cohesion and social capital of that society which in turn is based on trust and social relations between residents, public participation in social institutions, stability and safety of society, and sense of identity and belonging to the society. Social or group cohesion refers to couples, families, groups, or larger organizations in which there is a stable alignment and coordination of relationships that enable the effective flow and use of available tools and communications needed for desirable collective action. Social cohesion also includes interpersonal dynamics and a sense of connection between people. The main goals of this research are to examine the components of the artificial environment that are interrelated with social cohesion, and to determine these factors' effects on different neighborhoods of Sanandaj city.

2. Research Methodology

Based on its specific objectives, the current research was carried out using a descriptive-analytical method. Data collection was done through document reviews and field studies (using questionnaire tools) by using SPSS software and statistical tests as well as through structural equation modelling by Amos software.

3. Research Findings

The comparison and analysis of the results show that in Sanandaj city, the smaller the distance of the neighborhoods from the city center, the higher the density of neighborhoods. There is a negative relationship between the distance from the city center and the density of neighborhoods. Also, 'the distance from the city center' variable, has a positive relationship with the 'access to the local facilities and public transportation', that is, in the city of Sanandaj. The access to the local facilities and public transportation is more convenient for the neighborhoods that are closer to the city center. The 'green space' variable has a positive relationship with the 'distance from the city' variable, in the sense that in Sanandaj city, the neighborhoods located in the city center, have good access to green space. The result of examining the 'neighborhood density' variable for Sanandaj city's neighborhoods, shows that 'access to the local facilities and public transportation' variable, has a positive relationship with 'neighborhood density' variable. It means the denser the neighborhood is, the more accessible it is to the local facilities and public transportation. In general, based on the table above, 'access to the local facilities', plays the greatest role in urban vitality and 'public transportation' plays the least role. In addition, the variables of 'distance from the city center' and 'neighborhood density', have a negative relationship with social cohesion, and the variables of 'local amenities and facilities', 'public transportation', and 'green space', have positive relationships with it.

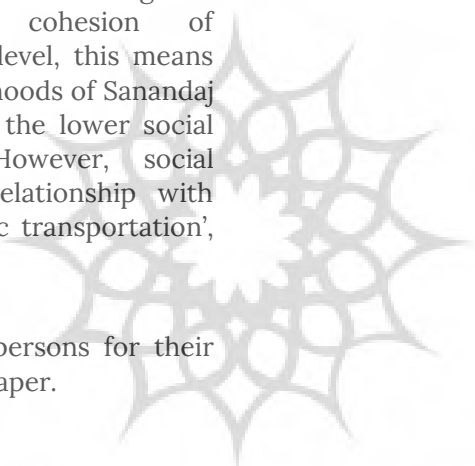
4. Conclusion

The present research is trying to investigate the relationship between the characteristics of the artificial environment, urban vitality, and social solidarity. This research has examined the relationship between urban social vitality and social cohesion by examining the role of the artificial environment on urban social vitality and also the role of the artificial environment on social cohesion. In this regard, a structural equation model is applied by

considering the artificial environment as an independent variable, social solidarity as a dependent variable, and urban vitality as a mediating and exogenous variable. The general results have shown that in Sanandaj city, urban vitality has a positive relationship with artificial environment variables such as distance from the city center, neighborhood density, access to local facilities, access to public transportation, and green space. Also, in the city of Sanandaj, access to local facilities and green spaces, play the biggest role in the vitality of the neighborhoods of this city. In terms of the social cohesion of Sanandaj's neighborhoods, it should be mentioned that some variables of the artificial environment, such as the distance from the city center, and neighborhood density, have a negative relationship with the cohesion of neighborhoods on the city level, this means that the closer the neighborhoods of Sanandaj city are to the city center, the lower social cohesion is observed. However, social cohesion has a positive relationship with variables of 'access to public transportation', and 'green space'.

Acknowledgments

We are grateful to all the persons for their scientific consulting in this paper.

شعبه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

علمی پژوهشی

تأثیر کیفیت‌های محیط مصنوع بر سرزندگی و انسجام اجتماعی (نمونه موردی: محلات شهر سنندج)

فرزین چاره جو* ^۱ ID^۱ استادیار گروه شهرسازی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران.

doi USFS-2207-2285 (R1)

چکیده

هدف اصلی این پژوهش بررسی ارتباط بین کیفیت‌های محیط مصنوع، سرزندگی و انسجام اجتماعی است. انسجام اجتماعی دربرگیرنده پویایی بین فردی و احساس ارتباط بین افراد است. الگوی ساخت کالبدی و مولفه‌های کیفیت محیط مصنوع نیز از راه‌های دستیابی و ارتقای انسجام و همبستگی اجتماعی در سطح محلات است و تعاملات اجتماعی موجود در محلات مؤثرترین عامل در جهت افزایش انسجام اجتماعی است. این در حالی است که اهمیت این موضوع و نقش آن در توسعه و همچنین تأثیرگذاری کالبدی محلات شهری سهم به‌سزایی در شکل‌گیری روابط اجتماعی دارند و تبیین نقش آن به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در ارتقای توسعه است. روش مورد استفاده در این پژوهش، توصیفی تحلیلی و از نوع کاربردی است. داده‌های این پژوهش به دو روش مطالعات کتابخانه‌ای و پرسش‌نامه تهیه شده‌اند. جامعه آماری این پژوهش ۳۸۳ نفر از ساکنین ۲۸ محله مختلف شهر سنندج است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، آزمایش مدل مفهومی تحقیق و رسیدن به هدف پژوهش از مدل‌سازی معادلات ساختاری و AMOS استفاده شده است. نتایج کلی نشان داده‌اند که فاصله از مرکز شهر، سرزندگی شهری ارتباط مستقیمی با کیفیت‌های محیط مصنوع نظیر تراکم، دسترسی به خدمات و تسهیلات، دسترسی به فضاهای سبز دارد. در نهایت راهبردها و سیاست‌های اجرایی در جهت ارتقای کیفیت ساختار کالبدی و افزایش انسجام اجتماعی در سطح محلات ارائه شده است.

تاریخ دریافت:

۳۰ تیر ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۳۰ آبان ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۱۹ آذر ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

محیط مصنوع، انسجام اجتماعی، سرزندگی شهری، معادلات ساختاری، محلات شهر سنندج

* نویسنده مسئول: فرزین چاره جو

آدرس: استادیار گروه شهرسازی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد

اسلامی، سنندج، ایران.

ایمیل: f.charehjoo@iausdj.ac.ir

۱ مقدمه

دلالت دارد و عمدتاً به یک نظم عمومی اشاره دارد، جایی که کل از مجموع اجزای جداگانه‌ی آن بیشتر است. انسجام اجتماعی یا گروهی به زوجها، خانواده‌ها، گروه‌ها یا سازمانهای بزرگتر مربوط می‌شود که در آنها همسویی پایدار و هماهنگی از روابط وجود دارد که جریان مؤثر و استفاده از ابزارهای در دسترس و ارتباطات موردنیاز برای اقدامات جمعی مطلوب را ممکن می‌سازد (Shoshev, Stoykov, & Ilieva, 2017) (McCraty, 2017).

انسجام اجتماعی دربرگیرنده‌ی پویایی بین‌فردی و احساس ارتباط بین افراد است. افزایش انسجام اجتماعی می‌تواند مزایای مختلف جسمی و روانی برای سلامتی را به همراه داشته باشد. وجود فضاهای سبز شهری می‌تواند تعاملات اجتماعی مثبت را تقویت نماید که همین خود انسجام اجتماعی را از راه‌های تقویت سلامت و رفاه بهبود خواهد بخشید (Jennings & Bamkole, 2019). این در حالی است که فضاهای سبز و عمومی شهری اگر به‌درستی طراحی و اجرا شوند، می‌توانند ابزار مؤثری برای افزایش انسجام اجتماعی باشند. (Abella, Fruttero, Taş, & Taj, 2020).

موضوع کاهش همبستگی‌های اجتماعی در کلان‌شهرهای جدید به‌ویژه در شهرهای کشورهای موسوم به در حال توسعه به شکل نگران‌کننده‌ای توجه برنامه‌ریزان شهری را به خود جلب کرده است و همواره این موضوع مطرح می‌شود که چگونه ممکن است با طراحی و برنامه‌ریزی علمی، اخلاقی و خردمندانه شهروندان در کنار برخورداری از مواهب توسعه‌ی شهری جدید، در محیطی سرشار از پیوستگی‌های اجتماعی با یکدیگر همزیستی داشته باشند (موسوی، ۲۰۰۲).

علی‌رغم اهمیت این موضع، امروزه توسعه موجود در شهرهای کنونی به‌ویژه در کلان‌شهرها نشان می‌دهد که تحولات سریع شهرنشینی و تسلط

شهرنشینی با سرعت بی‌سابقه‌ای در سراسر جهان، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، در حال رشد است (Brunt & García-Peñalosa, 2021) (Cobbinah, Erdiaw-Kwasie, & Amoateng, 2015). پیش‌بینی شده است که تا سال ۲۰۵۰، دو سوم از جمعیت جهان در شهرها سکونت داشته باشند. اگرچه شهرنشینی به خودی خود، به طور قابل‌ملاحظه‌ای استانداردهای زندگی را بهبود بخشیده است، اما خطرات و چالش‌های اجتماعی و اقتصادی بسیاری را نیز به همراه داشته است که از جمله نتایج آن می‌توان به افسردگی شهری و کاهش سرزندگی شهری اشاره نمود (He, Lee, Zhou, & Wu, 2017).

سرزندگی شهری به‌عنوان یکی از عناصر مهم در پایداری شهری، یکی از معیارهایی است که جذابیت و رقابت‌پذیری یک شهر را اندازه‌گیری می‌کند و محرک توسعه و رشد نوآرانه‌ی شهری است (Fang, He, & Wang, 2021). بر اساس نظریه‌های کلاسیک، منظر شهری به‌عنوان فضای فیزیکی و اجتماعی فعالیت‌های انسانی، تاثیر مثبتی بر سرزندگی اجتماعی در شهرها دارد. (Zhang, Wu, Lin, Chu, Xia, 2021) (& WHO, 2021).

توسعه‌ی پایدار موفق در کشورها به ترتیب به برنامه‌ریزی، طراحی، تحقق و ارتقای مداوم پایداری و زیست‌پذیری شهرها و محله‌ها در مقیاس‌های متوسط و خرد وابسته است (Al-Thani, Amato, Koç, & Al-Ghamdi, 2019). پایداری یک جامعه با سطح و کیفیت انسجام و سرمایه‌ی اجتماعی آن جامعه ارتباط شاخصی دارد که این به نوبه‌ی خود بر اساس اعتماد و روابط اجتماعی بین ساکنان، مشارکت عمومی در نهادهای جامعه، ثبات و ایمنی جامعه و احساس هویت و تعلق جامعه باز می‌شود (Hagen, Nassar, & Pijawka, 2017). همبستگی و انسجام همیشه بر هماهنگی، پیوستگی و ثبات

¹ Mousavi

و نواحی اطراف، نتیجه همین رشد شتابان شهری است که فقدان سرزندگی و انسجام در آنها متبلور گشته است. لذا در همین رابطه، این پژوهش بر آن است تا به بررسی الگوی کالبدی و ارتباط آن با انسجام اجتماعی و سرزندگی در بین ساکنین محلات و سنجش میزان این مهم در محلات با الگوی کالبدی متفاوت بپردازد و در این مسیر با شناخت عناصر و اجزای کالبدی، الگو و ساختار محلات نظیر الگوی توزیع خدمات، شبکه‌ی ارتباطی و نحوه‌ی استفاده از فضاهای باز و همچنین بررسی رابطه‌ی آنها با سرزندگی و انسجام اجتماعی در سطوح آنها بپردازد تا با ارائه‌ی چهارچوبی علمی بتواند انسجام اجتماعی را در نمونه‌ی مورد مطالعه تقویت کند.

۲ مبانی نظری و پیشینه تحقیق

سرزندگی شهری به معنای برخورداری از شور و شوق به زندگی و تمامی فعالیت‌ها و کارهایی است که انسان در دست دارد. سرزندگی استوار بر بنیاد فردیت و کوشندگی و شور است. پیش‌شرط آن تفکیک زندگی به عرصه‌های گوناگون و انتخاب حوزه‌ای است که انسان بتواند در آن حوزه با شور و علاقه کوشا و هوشیار عمل کند. سرزندگی نه تابعی از شخصیت و هویت انسان که تابعی از موقعیت کنش است (محمودیان، ۲۰۱۲).

سرزندگی یک جامعه را می‌توان متأثر از سرزندگی اقتصادی، اجتماعی، محیطی و فرهنگی دانست (همان). کوین لینچ سرزندگی را یکی از هفت محور اصلی کیفیت یک شهر می‌داند (این هفت محور اصلی عبارتند از: سرزندگی، معنی، تناسب، دسترسی، نظارت و اختیار، کارایی و عدالت) و آن را این‌گونه تعریف می‌کند: سرزندگی، یعنی اینکه تا چه اندازه شکل شهر حامی عملکردهای حیاتی، نیازهای بیولوژیکی و توانایی‌های انسانی بوده و از همه مهم‌تر چگونه بقای همه‌ی موجودات را ممکن

همه جانبه برنامه‌ریزی و توسعه نابسامان و نامتناسب بر مدیریت شهرهای امروزی، موجب از بین رفتن روح و شخصیت و هویت دیرینه شهرها شده و علی‌رغم وجود کالبد متمایز و خیره‌کننده‌ی شهرها و فضاهای شهری، انسجام اجتماعی رنگ کمتری به خود گرفته و وجود حس غریبگی در فضاهای شهری، عدم اعتماد و نبود یک هویت جمعی مشترک در میان شهروندان موج می‌زند.

بنابر آنچه که مطرح شد، متأسفانه با نگاهی به تجارب توسعه‌ی شهری در استان کردستان و به‌ویژه شهر سنندج، در زمینه‌ی خلق و توسعه‌ی محلات مسکونی، روشن است که رویکرد غالب آنها، رویکردی تک بعدی بوده که در آن تنها به ساخت و توسعه‌ی سرپناهی برای اقامت و استراحت، کار و پیشه و تا حدود زیادی فضایی برای سرریز جمعیتی توجه شده است که فقدان توجه به تاریخ، فرهنگ و خاطره جمعی در این سکونت گاه‌ها و در پی آن، قرارگیری مسائل مالی، توجیحات اقتصادی در اولویت ساخت و سازها، موجب شده است که موضوع کالبد مصنوع و سرزندگی و در پی آن انسجام اجتماعی به مثابه یک حلقه‌ی گمشده تلقی شود. در واقع در این زمینه، توسعه‌ی شتابان و بدون برنامه‌ریزی به‌ویژه در بافت‌های ناکارآمد نظیر بافت حاشیه‌نشین و محلات فرسوده‌ی بافت قدیم و همچنین محلات توسعه‌یافته‌ی اخیر عرصه‌های شهری را با چالش‌های بسیاری روبه‌رو ساخته و همین مسأله‌ی حیات اجتماعی ساکنان را نیز تحت‌تأثیر خود قرار داده است. روشن است که عطف توجه معماران و شهرسازان بیشتر بر جنبه‌های کالبدی و نگرش تک‌بعدی به توسعه‌ی شهری می‌تواند به غافل ماندن از تأثیرگذاری فضاهای طبیعی و سبز شهری بر انسجام و سرزندگی ساکنان شهر سنندج شود. لازم به ذکر است که ساخت مجتمع‌های مسکونی خودرو نظیر بافت حاشیه‌ی سنندج، با رویکرد صرفاً خوابگاهی و با هدف پاسخگویی به تقاضای مهاجران از روستاها

¹ Mahmoodian

می‌کنند و واکنش نشان می‌دهند. بدین ترتیب مفهوم همبستگی اجتماعی از دهه‌ی ۱۹۶۰ میلادی به طور جدی وارد مباحث علوم اجتماعی و اقتصادی گردید (حاجی پور، ۳، ۲۰۰۶).

همبستگی اجتماعی دارای مؤلفه‌های متعددی است که مؤثرترین آنها وحدت اجتماعی، مشارکت و احساس تعلق هستند. هر یک از این مؤلفه‌ها به نوعی مؤثر بر روابط افراد یک محله هستند و عاملی بر ارتقای تعاملات و روابط چهره‌به‌چهره هستند (ربانی خوراسگانی و همکاران، ۴، ۲۰۰۹). وحدت اجتماعی بدین معنا است که افراد با حفظ انسجام و یک‌دستگی، هم‌عقیدگی خود را حفظ کرده، با عناصر خود تطابق و هم‌نوایی داشته باشند. ساختار محله‌ی طراحی شده بر پایه‌ی وحدت اجتماعی مؤثرترین عامل بر همبستگی اجتماعی است (خاکپور و همکاران، ۵، ۲۰۰۹).

کالبد مطلوب نوعی حس غرور و حس تعلق را در ساکنانش به وجود می‌آورد که تمایل به مداخله و مشارکت به امور مربوط به محله‌ی خود را به دنبال دارد. کالبد محله اگر مکانی شود برای برقراری شکل مطلوبی از تعاملات اجتماعی و کنش متقابل میان ساکنان، آنگاه به‌صورتی از همبستگی اجتماعی دست یافته‌ایم.

۲/۱ پیشینه پژوهش

در رابطه با اهمیت سرزندگی اجتماعی شهری و ارتباط آن با طراحی فضاهای شهری، مطالعات مختلفی در طی سال‌های اخیر انجام شده است که در اینجا به مهم‌ترین آنها و همچنین نتایج حاصل از این پژوهش‌ها پرداخته شده است.

می‌سازد. این یک معیار انسان‌محوری است (برنا^۱ و همکاران، ۲۰۱۳).

کوروش گلکار سرزندگی شهری را معادل واژه «divability» یا «dveliness» دانسته و آن را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های سازنده‌ی کیفیت طراحی شهری تعریف می‌نماید. به‌عبارت دیگر معتقد است سرزندگی به همراه شانزده کیفیت دیگر یعنی خوانایی، شخصیت بصری، حسن زمان، غنای حسی، رنگ تعلق، آموزندگی، نفوذپذیری و حرکت، اختلاط کاربری و فرم، همه شمول بودن، کیفیت عرصه همگانی، آسایش اقلیمی، ایمنی و امنیت، انعطاف پذیری، همسازی با طبیعت، انرژی کارآیی و پاکیزگی محیطی، پدیده‌ای به نام کیفیت طراحی شهری را می‌آفریند (برنا^۱ و همکاران، ۲۰۱۳). پایداری و حیات اجتماعی و فرهنگی یک جامعه در گرو همبستگی بین اجزا و عناصر سازنده‌ی ساختار اجتماعی آن جامعه است. انسجام اجتماعی، به معنای استحکام درونی و مترادف با وحدت اجتماعی است. به تعبیر فرهنگ لاروس انسجام اجتماعی، موقعیت گروهی است که یک مجموعه‌ی کاملاً پیوسته را در بر می‌گیرد. فرهنگ جامعه‌شناسی آلموند کولین انسجام اجتماعی را توافق افکار، احساسات و اعمالی توصیف می‌کند که وحدت یک گروه یا یک جامعه را مشخص می‌کند (Peters et al, 2009). اولین بار ورود موضوع همبستگی اجتماعی به ادبیات مطالعات شهری در سال ۱۹۶۰ با کتاب جین جیکوبز به نام زندگی و مرگ شهرهای بزرگ آمریکایی صورت گرفت. جیکوبز همبستگی اجتماعی را شبکه‌های اجتماعی فشرده‌ای می‌داند که در محدوده‌های قدیمی شهری در ارتباط با مسائلی که کیفیت زندگی را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد، تصمیم‌گیری

⁴ Rabani Khorasgani et al

⁵ Khakpor et al

¹ Borna

² Borna et al

³ Hajipor

جدول ۱ پیشینه‌های مرتبط با پژوهش

پژوهشگر	عنوان	هدف	نتیجه
Hatefshojae, Islami, & (Rezaei, 2021)	نقش بافت‌های محلی و شهری در ارتقای تعاملات اجتماعی ساکنان با تأکید بر نظریه‌ی مراکز زندگی کریستوفر الکساندر	هدف از انجام این پژوهش بررسی نقطه نظریات اجتماعی و ارتباط آنها با فضاهای شهری و اعمال آنها در طراحی شهرها جهت ترویج تعاملات مؤثر اجتماعی است.	فضاهای محلی و شهری در صورت طراحی بهینه و مؤثر طبق نظریات ساخت اجتماعی فضاها، نقش مهمی در حضور و مشارکت مردم و ارتقای تعامل آنها ایفا می‌کنند.
(Stanislav & Chin, 2019)	ارزیابی سرزندگی و زیست پذیری و ارزش‌های درک‌شده‌ی طراحی محلات پایدار: مقایسه‌ی شهرسازی نوین و حومه‌ی شهری اصلی	هدف از انجام این پژوهش بررسی سرزندگی و زیست‌پذیری در محلات مختلف شهر است.	نتایج حاصل از این پژوهش نشان داده است که چیدمان محله، هنگامی که متشکل از مرکزیت همراه با نفوذپذیری و دسترسی بالا در کنار اختلال کاربری و تجمع مقاصد خرده فروشی و تفریحی با تردد خودروهای کمتر و ایمن‌تر برای عابران پیاده باشد، سطح زندگی بهتری را برای ساکنان ارائه می‌دهد.
(Macdonald, 2020)	طراحی شهری برای جوامع پایدار و سرزنده: مورد مطالعه ونکوور	هدف از انجام این پژوهش بررسی چگونگی استفاده از رویکردهای برنامه‌ریزی مبتنی بر طراحی شهری و زمینه سازی برای ایجاد جوامع پایدار و سرزنده با تمرکز بر تجربیات ونکوور، بریتیش کلمبیا است.	نتایج حاصل از این پژوهش نشان داده است که دستیابی به توسعه شهری پایدار و سرزنده مستلزم آن است که سیاستمداران، توسعه دهندگان، برنامه ریزان شهری و اعضای اجتماعات محلی با هم کار کنند تا راه حل‌های حساس را برای ارزشها و مقیاس شهری ارائه دهند.
(Zhang et al., 2021)	منظر شهری چگونه می‌تواند بر نشاط و سرزندگی شهری در سطح خیابان تأثیر بگذارد؟ مطالعه موردی: ۱۵ کلان‌شهر در چین	هدف از انجام این پژوهش بررسی رابطه بین منظر شهری و نشاط و سرزندگی شهری در سطح بلوک‌های خیابانی با استفاده از داده‌های باز فضایی است، تا از این طریق مشخص شود که کجا، چگونه و تا چه حدی می‌توان سرزندگی شهری را بهبود بخشید.	نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که در بین سه جنبه از منظر شهری در نظر گرفته‌شده، الگوی فرم شهر بیشترین تأثیر را بر بهبود سرزندگی شهری دارد و پس از آن کاربری زمین و الگوهای فرم ساختمانی در درجات بعدی اهمیت قرار دارند.
(Kim, 2020)	نشاط و سرزندگی شهری، فرم شهری و کاربری زمین: بررسی روابط آنها در یک محدوده‌ی جغرافیایی برای عابرین پیاده	هدف از انجام این پژوهش بررسی تأثیر فرم شهری و کاربری زمین بر سرزندگی مناطق شهری در محدوده‌ی جغرافیایی برای عابرین پیاده بود.	نتایج حاصل از تحقیق نشان دهنده اهمیت ویژگی‌های بسیار مطلوب برای محله‌های دوستدار پیاده روی یا حمل‌ونقل عمومی است. نتایج این مطالعه همچنین نشان داده است که بلوک‌های کوتاه، خیابانهای متصل به هم، فاصله‌ی کوتاه تا ایستگاه‌های حمل‌ونقل عمومی و نزدیکی به امکانات ضروری نیز از جمله کیفیت‌های مهم است که عابرین را به داخل فضا کشانده و سرزندگی فضای شهر را تأمین می‌نماید.
(Fang et al., 2021)	شاخصه‌های فضایی سرزندگی شهری و ارتباط با معیارهای	هدف از انجام این پژوهش بررسی ارتباط بین معیارهای مختلف شبکه‌های معابر و سرزندگی شهری و همچنین بررسی نحوه‌ی تغییر و توسعه‌ی آن در	نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که درجه اول، تمرکز، سهولت دسترسی و تنوع کاربری‌های با بیشتر شدن فاصله از مرکز شهری کاهش می‌یابد، در حالی که سرزندگی شهری با

<p>فاصله از هسته شهری دارای روند صعودی رو به بالا است. ثانیاً، ارتباط بین ویژگی‌های شبکه خیابان و سرزندگی شهری در مقیاس‌های مختلف فضایی مختلف متفاوت است.</p>	<p>مقیاس‌های مختلف با استفاده از داده‌های جغرافیایی است که بر روی ووهان چین انجام شده است که در اینجا سرزندگی و سرزندگی شهری با چهار تمرکز، دسترسی، سرزندگی و تنوع مورد بررسی قرار گرفته است.</p>	<p>مختلف شبکه معابر در مقیاس‌های مختلف</p>	
<p>نتایج نشان داد که انسجام اجتماعی درک شده همسایگی رابطه بین آسیب ساختاری محله و علائم افسردگی نوجوانان را تعدیل می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که بهبود انسجام اجتماعی محله ممکن است علائم افسردگی نوجوانان را کاهش دهد.</p>	<p>هدف از انجام این پژوهش بررسی ادراک نوجوانان از انسجام اجتماعی وایمنی محله و ارتباط آن آسیب ساختاری محله و علائم افسردگی نوجوانان است.</p>	<p>انسجام اجتماعی درک شده همسایگی رابطه بین آسیب ساختاری محله و علائم افسردگی نوجوانان را تعدیل می‌کند.</p>	<p>(Christyl T. Dawson et al, 2019)</p>
<p>نتایج پژوهش بیانگر آن است که ویژگی‌های ساخته شده برای انسجام در محله‌های با محرومیت بالا اهمیت بیشتری دارد و همچنین رویکردهایی برای ارتقای انسجام از طریق محیط ساخته شده باید بر تقویت درک ساکنان از ایمنی تمرکز کند.</p>	<p>هدف این پژوهش بررسی ارتباط انسجام اجتماعی با محیط ساخته شده است.</p>	<p>محیط ساخت محله، خطر درک شده و انسجام اجتماعی درک شده</p>	<p>(Eileen E. S. Bjornstrom et al, 2013)</p>
<p>یافته‌ها نشان می‌دهد که ویژگی‌های کیفیت محیط ساخته شده تأثیر متفاوتی بر فعالیت اجتماعی دارد. ادراک ساکنان از کیفیت محله و سطح نگهداری و شخصیت محله به طور مثبت با احساس اجتماع و دلبستگی به مکان مرتبط است، در حالی که تراکم با تعامل اجتماعی و درک اعتماد رابطه منفی دارد.</p>	<p>هدف این پژوهش ارائه تعاریفی از انسجام اجتماعی و بررسی رابطه آن با کیفیت محیط ساخته شده است.</p>	<p>آیا کیفیت محیط ساخته شده بر انسجام اجتماعی تأثیر می‌گذارد؟</p>	<p>(Nicola Dempsey, 2008)</p>

(مأخذ: یافته‌های نظری تحقیق)

عاملی که در سطح محله‌ها به ایجاد همبستگی اجتماعی کمک می‌کند، کیفیت ساختار کالبدی این مکانها است که حضورپذیری ساکنان و به تبع آن شکل‌گیری تعاملات اجتماعی را به دنبال دارد.

پژوهش‌های بررسی‌شده علل مختلفی را در اثرگذاری بر سرزندگی شهری و انسجام اجتماعی مطرح می‌کنند. در این بین عواملی همچون دسترسی به امکانات و خدمات، فاصله از مرکز شهر،

الگوی ساخت کالبدی را می‌توان ساده‌ترین راه در راستای دستیابی به شکل‌گیری همبستگی اجتماعی دانست. بی تردید کیفیت کالبدی شهر در میزان و چگونگی برقراری روابط اثرگذار خواهد بود. به عبارت دیگر، روابط اجتماعی موجود در شهر، روح محله را زنده می‌کند و بدون شک، کمیت و کیفیت آن در گرو سلامت کالبد محله خواهد بود. تعاملات اجتماعی موجود در محله‌ها در مقایسه با سایر شبکه‌های اجتماعی، مؤثرترین عاملی است که در نتیجه‌ی آن، همبستگی اجتماعی حاصل میشود.

قدیم و بافت حاشیه و محلات اطراف آنها که از نظر کالبدی دارای ساختار یکسان کالبدی و اجتماعی هستند از بافت‌های چهارگانه‌ی شهر انتخاب شده‌اند. باتوجه به تفاوت در ساختار و فرم شهری بافت‌های چهارگانه‌ی شهر سنندج، مهم‌ترین معیار انتخاب این محدوده‌ها، انتخاب محلاتی در هر یک از این بافت‌های چهارگانه بوده است، تا از این طریق با بهره‌گیری از حداکثر تفاوت‌ها، امکان تعمیم نتایج به‌دست آمده نیز به کل شهر سنندج فراهم آید. در ادامه به معرفی بافت‌های چهارگانه و همچنین شناخت و تحلیل محلات منتخب پژوهش پرداخته خواهد شد. شهر سنندج از آغاز شکل‌گیری خود تا کنون به‌دلیل بافت کوهستانی و تپه‌ماهور بودن، بخش‌های مختلف آن تیپولوژی‌های مختلفی را دارا است. به گونه‌ای که بافت و هسته‌ی اولیه‌ی شهر که مرکز شهر کنونی به لحاظ عملکردی - تجاری را شامل می‌شود دارای بافتی کاملاً ارگانیک، با کوچه‌ها و معابر نفوذناپذیر، ریزدانه، تراکم پایین و فاقد هرگونه فضای سبز است، پس از عبور از هسته‌ی اولیه‌ی شهر، به بافت میانی آن می‌رسیم. این بافت تیپولوژی متفاوتی نسبت به هسته‌ی اولیه را نشان می‌دهد، به گونه‌ای که عمدتاً از ساختمان‌های با تراکم بالا و با طرح شطرنجی توسعه یافته است. دو بافت مذکور یکی دربرگیرنده‌ی هسته‌ی اقتصادی شهر و دیگری نزدیک به مرکز شهر است و روح زندگی پیاده در آنها به‌وفور در جریان است. بافت سومی که در طی توسعه‌ی کالبدی سنندج شکل گرفته است، بافت‌های توسعه‌یافته‌ی جدید است که عمدتاً در اراضی نسبتاً دورتر از اطراف مرکز شهر شکل گرفته‌اند و دارای بافتی متراکم، شطرنجی و خودرومحور است. فضاهای سبز و فراغتی به نسبت سرانه بسیار پایین است و مردم برای رفع نیازهای روزانه‌ی خود به بافت اصلی مراجعه می‌کنند. چهارمین بافت و تیپولوژی سنندج، بافت سکونتگاه‌های حاشیه‌ای است که در اطراف محدوده‌ی شهر شکل گرفته، فاقد هر نوع طرح از

کیفیات محیطی محلات و مشارکت اجتماعی نقش پررنگ‌تری را در این زمینه ایفا می‌کنند.

در نهایت آنچه از بررسی پژوهش‌های پیشین مشاهده می‌شود، توجه به ویژگی‌های کالبدی و اجتماعی به‌صورت توأمان در میزان سرزندگی و همبستگی اجتماعی شهرها است. در مطالعات مشابه به کرات از متغیرهای محیط مصنوع همانند فاصله از مرکز شهر، تراکم محلات، امکانات محلی، حمل‌ونقل عمومی و فضای سبز استفاده شده است (Mouratidis & Poortinga, 2021). این در حالی است که روش‌اندازه‌گیری چنین متغیرهایی هم به‌صورت عینی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی و هم به‌صورت ذهنی قابلیت‌اندازه‌گیری را از دیدگاه ساکنین دارند. متغیرهای به کار رفته در سایر مطالعات جهت اندازه‌گیری میزان سرزندگی و کیفیت محیط همانند سرزندگی و نشاط در محله و همچنین تنوع فرم و کالبدی، غنای حسی محیط و کاربری‌های مختلط و خدمات و امکانات نیز در پژوهش‌های صورت‌گرفته توسط (میکاییلی‌ها و آذر، ۲۰۱۶) و همچنین (کریمی‌آذری^۲ و همکاران، ۲۰۲۱) معرفی شده‌اند. در ارتباط با انسجام اجتماعی و مؤلفه‌های اندازه‌گیری آن در مقیاس محلات مطالعات مختلفی همچون (Carmm et al, 2012) و همچنین (Fone et al, 2007) به ارزیابی و معرفی متغیرهایی که مفهوم ذاتی آنها میزان وسعت پیوند و همبستگی میان گروه‌های مختلف جامعه همچون اتحاد همسایگان، مشارکت و شناخت پرداخته‌اند.

۲،۲ محدوده‌ی پژوهش

پژوهش حاضر به‌صورت مقایسه‌ای و بین گروه‌های مستقل انجام شده است. بر همین اساس، محدوده‌های پژوهش به‌گونه‌ای انتخاب شده‌اند که به‌لحاظ ویژگی‌ها و ساختار فضایی و شاخصه‌های فرم شهری با یکدیگر متفاوت باشند. در همین رابطه ۴ محدوده‌ی بافت میانی، بافت جدید، بافت

² Karimi Azari

¹ Mikeliha & Azar

می‌دهد. جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر، ساکنین ۲۸ محله‌ی شهر سنندج است که این محلات در ۴ بافت مختلف این شهر قرار گرفته‌اند. برای جمعیت ۴۱۴۰۶۹ نفری شهر سنندج و با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری کوکران و جدول مورگان تعداد ۳۸۳ نمونه، به‌صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای با فن انتساب متناسب و به‌صورت تصادفی مابین ساکنین این محلات توزیع شده است

پیش‌اندیشیده‌ای بوده و ساکنین آن را عمدتاً مهاجرین از روستا به شهر تشکیل می‌دهند که نتوانسته‌اند در شهر برای خود اقامتگاه فراهم نمایند. لازم به ذکر است که این بافت‌ها فاقد هرگونه فضای فراغتی، خدماتی و فضای سبز هستند و عمدتاً سکونت‌گاهی خوابگاهی در سطح بسیار نازل به‌شمار می‌روند. جدول شماره‌ی ۲ ویژگی‌های کلی بافت‌های ۴ گانه‌ی شهر سنندج را نشان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۲ ویژگی‌های کلی بافت‌های ۴ گانه محلات در شهر سنندج

تصویر	ویژگی‌های اجتماعی-اقتصادی	ویژگی‌های کالبدی-فضایی	محل
	<ul style="list-style-type: none"> • درآمد اکثریت ساکنان این محله متوسط به پایین است. • باتوجه به اینکه ساکنان این محله اغلب سال‌های زیادی است که در اینجا سکونت دارند، یکدیگر را می‌شناسند و از سطح مشارکت و همبستگی اجتماعی نسبتاً بالایی برخوردار هستند. • به دلیل قدیمی بودن بافت، ساکنان آن را عمدتاً افراد میانسال تشکیل می‌دهند. 	<ul style="list-style-type: none"> • قرارگیری در مرکز اقتصادی شهر و دارای معابر کم‌عرض، فشردگی، تراکم و قدمت بافت، بافت شطرنجی و تا حدودی منظم. • وجود عناصر مهم و قدیمی شهر در این محله و دربرگیرنده‌ی بازار به‌عنوان کاربری شهری- منطقه‌ای. • ضعف در دارابودن تسهیلات و خدمات گذران اوقات فراغت در محله. 	بافت قدیم
	<ul style="list-style-type: none"> • اکثریت مردم این محلات از درآمد بالایی برخوردار هستند. • باتوجه به نوساز بودن بافت این محله، ساکنان آن را عمدتاً افراد جوان تشکیل می‌دهند. 	<ul style="list-style-type: none"> • بافت متراکم، برنامه‌ریزی شده، درشت دانه و پایدار. • توسعه بر اساس طرح‌های پیشنهادی جدید و به‌صورت شطرنجی. • عدم وجود اختلاط کاربری و تسلط کاربری مسکونی بر محله. 	بافت میانی
	<ul style="list-style-type: none"> • درآمد ساکنان این محله متوسط روبه‌بالا است. • سطح مشارکت و همبستگی در میان ساکنان این محله در سطح مطلوبی قرار ندارد. 	<ul style="list-style-type: none"> • تسلط بافت آپارتمانی. • وجه غالب بافت کاربری مسکونی است. • بافت متراکم و معابر خودرو محور. 	بافت جدید
	<ul style="list-style-type: none"> • درآمد تمامی ساکنان این محله متوسط به پایین است و به طور کلی از وضعیت اقتصادی مطلوبی برخوردار نیستند. • عدم وجود حس مشارکت، همبستگی و حس تعلق به محله در میان ساکنین. 	<ul style="list-style-type: none"> • بافت این محله فاقد طرح از پیش‌اندیشیده شده بوده و عمدتاً ریزدانه، ناپایدار، فشرده و متراکم است. • کوچه‌ها و معابر کم عرض، جهت گیری و پخشایش نامناسب ساختمانها. • عدم وجود اختلاط کاربری‌ها که همین خود باعث وابستگی ساکنین این محله به مرکز شهر شده است. 	بافت حاشیه

شکل ۱ محدوده‌ی شهر سنندج و محلات مورد مطالعه

(مأخذ: طرح جامع شهر سنندج، ۲۰۰۵)

از ساکنین شهر سنندج با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده مورد پرسش و ارزیابی قرار می‌گیرند. Amos یا مدل معادلات ساختاری (Structural equation modeling) (SEM)، یک تکنیک تحلیل چندمتغیری از خانواده‌ی رگرسیون چندمتغیری و به بیان دقیق‌تر بسط مدل خطی کلی است که به پژوهشگر امکان می‌دهد تا مجموعه‌ای از معادلات رگرسیون را به گونه‌ی هم‌زمان موردآزمون قرار دهد. مدلیابی معادلات ساختاری یک رویکرد جامع برای آزمون فرضیه‌هایی درباره روابط متغیرهای مشاهده‌شده و مکنون است که گاه تحلیل ساختاری کوواریانس، مدلیابی علی و گاه نیز لیزرل (Lisrel) نامیده شده است. اما اصطلاح غالب در این روزها، مدلیابی معادله‌ی ساختاری یا به گونه‌ی خلاصه SEM است. یک مدل معادله‌ی ساختاری در حالت کلی از دو نوع

۳ روش تحقیق

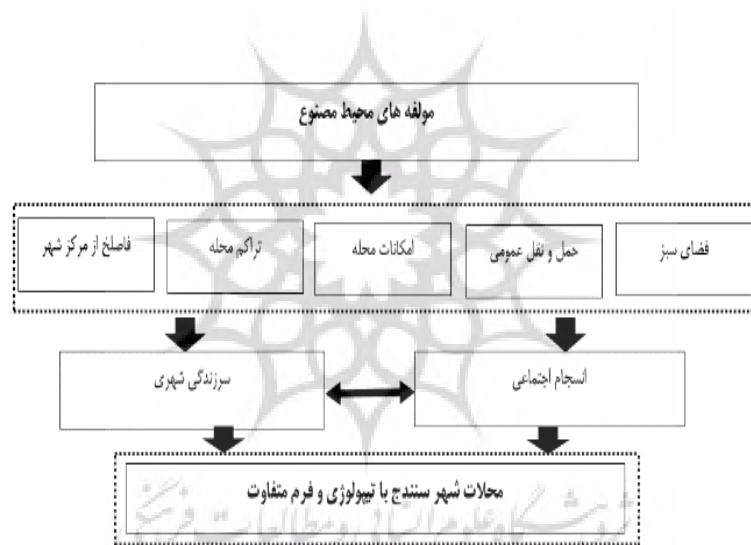
پژوهش حاضر براساس اهداف خاص آن، به روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفته است. جمع‌آوری داده‌ها، از طریق بررسی‌های اسنادی و مطالعات میدانی (با استفاده از ابزار پرسش‌نامه) انجام گرفته و با بهره‌گیری از نرم افزار SPSS و آزمون‌های آماری و همچنین از طریق مدلیابی معادلات ساختاری به‌وسیله‌ی نرم‌افزار Amos مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. جامعه‌ی آماری این تحقیق ساکنان ۲۸ محله‌ی شهر سنندج هستند. با توجه به جامعه‌ی آماری گسترده که شامل کل ساکنان شهر سنندج است. نمونه‌گیری از جامعه‌ی آماری موردتوجه قرار می‌گیرد که بدین منظور بر اساس فرمول کوکران و با سطح اطمینان ۹۵ درصد، حجم نمونه ۳۸۳ نفری

شهری و انسجام اجتماعی جزو متغیرهای پنهان و محیط مصنوع جزو متغیر آشکار است.

پرسش‌نامه‌ی طراحی‌شده به منظور بررسی رابطه‌ی محیط مصنوع، سرزندگی شهری و انسجام اجتماعی (نمودار شماره ۱) جهت یک نمونه ۳۰۰ نفری از ساکنان ۱۸ تا ۶۵ سال، ۲۸ محله‌ی شهر سنندج، در بازه‌ی زمانی تابستان و پاییز ۲۰۲۱ انجام گرفته است. پایایی آزمون از طریق آزمون آلفای کرونباخ اندازه‌گیری شده است که نتیجه‌ی آن در این آزمون ۰٫۸۶۷ است که همین نشان‌دهنده‌ی قابلیت اطمینان داخلی عالی است.

مدل و انواعی از متغیرها تشکیل شده است. دو نوع مدل تشکیل‌دهنده‌ی مدل معادله‌ی ساختاری عبارتند از: (۱) مدل اندازه‌گیری (۲) مدل ساختاری. یک مدل اندازه‌گیری جزئی از مدل معادله‌ی ساختاری است که نحوه‌ی سنجش یک متغیر پنهان را با استفاده از دو یا تعداد بیشتری متغیر مشاهده‌شده تعریف می‌کند. متغیر پنهان متغیری است که به‌طور مستقیم اندازه‌گیری نمی‌شود، بلکه با استفاده از دو یا چند متغیر مشاهده‌شده در نقش معرف سنجش می‌شود. متغیرهای آشکار همان پرسش‌های پرسش‌نامه‌اند که با آنها متغیر پنهان را می‌سنجیم. در پژوهش حاضر دو مقوله‌ی سرزندگی

نمودار ۱ مدل مفهومی پژوهش

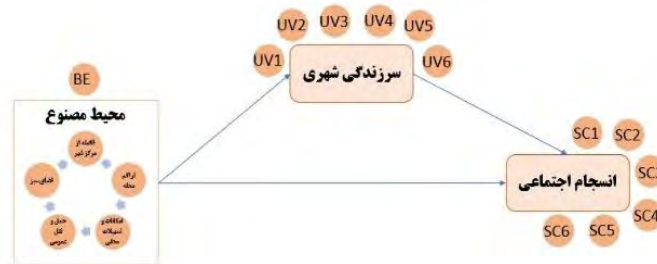
دسترسی به حمل‌ونقل عمومی (Public transport) و فضای سبز (Green space) است که در قالب ۱۶ سؤال از طریق پرسش‌نامه مورد بررسی قرار می‌گیرد. همبستگی اجتماعی نیز از طریق پرسش ۶ سؤال که در رابطه با میزان اتحاد بین همسایگان، تمایل آنها به مشارکت در امور محله و شناختی که همسایگان از یکدیگر دارند مورد بررسی قرار گرفته است. سرزندگی شهری نیز از طریق پرسش سؤالاتی (۶ سؤال) در رابطه با میزان

به منظور تحلیل پژوهش و همچنین ایجاد ارتباط میان محیط مصنوع (BE) (Built environment)، سرزندگی شهری (Uv) (Urban vitality) و انسجام اجتماعی (Sc) (Social cohesion)، ابتدا ویژگی‌ها و متغیرهای این سه مقوله مورد توجه قرار گرفت که متغیرهای مورد توجه برای محیط مصنوع شامل فاصله تا مرکز شهر (Distance to city center)، تراکم محله (Neighborhood density)، امکانات و تسهیلات محلی (Local amenities)، سهولت

پژوهش در مقاله‌ی (Mouratidis & Poortinga, ۲۰۲۰) مورد استفاده قرار گرفته بود.

سرزندگی و نشاط محلی، تنوع فعالیت‌ها و کالبد محله مورد بررسی قرار می‌گیرد. (نمودار شماره ۲). شایان ذکر است متغیرهای مورد استفاده در این

نمودار ۲ مدل معادلات ساختاری

درآمد خانواده و رضایت از زندگی مورد توجه قرار گرفت که نتایج تحلیل سؤالات پرسش‌نامه به صورت جدول شماره ۳ است.

همچنین به منظور انسجام در پاسخ‌ها و دسترسی به نتایج دقیق‌تر برخی از ویژگی‌های شخصی پاسخ-دهندگان از جمله جنسیت، سن، زندگی با خانواده،

جدول ۳ نتایج تحلیل پرسش‌نامه‌ی پژوهش

انحراف معیار	میانگین	حداقل/حداکثر	تعداد	سؤالات	
۱,۳۰	۳,۶۸	۵/۱	۳۸۳	Sc1	انسجام اجتماعی
۱,۱۳	۲,۹۲	۵/۱	۳۸۳	Sc2	
۱,۲۸	۳,۲۰	۵/۱	۳۸۳	Sc3	
۱,۲۶	۲,۹۸	۵/۱	۳۸۳	Sc4	
۱,۱۳	۳,۰۲	۵/۱	۳۸۳	Sc5	
۱,۲۶	۲,۶۸	۵/۱	۳۸۳	Sc6	
۰,۹۶	۳,۲۷	۵/۱	۳۸۳	Uv1	سرزندگی شهری
۱,۰۸	۲,۸۱	۵/۱	۳۸۳	Uv2	
۱,۲۴	۲,۳۵	۵/۱	۳۸۳	Uv3	
۱,۲۷	۲,۳۴	۵/۱	۳۸۳	Uv4	
۱,۳۹	۲,۶۶	۵/۱	۳۸۳	Uv5	
۱,۲۷	۲,۳۶	۵/۱	۳۸۳	Uv6	
۱,۵۱	۲,۶۸	۵/۱	۳۸۳	BE1	محیط مصنوعی
۱,۳۷	۳,۲۰	۵/۱	۳۸۳	BE2	
۱,۳۶	۳,۵۳	۵/۱	۳۸۳	BE3	
۱,۴۴	۳,۲۴	۵/۱	۳۸۳	BE4	
۱,۴۱	۳,۱۰	۵/۱	۳۸۳	BE5	
۱,۴۴	۳,۵۳	۵/۱	۳۸۳	BE6	

۱,۵۱	۲,۵۷	۵/۱	۳۸۳	BE7	اطلاعات شخصی
۱,۳۱	۲,۶۷	۵/۱	۳۸۳	BE8	
۱,۴۴	۳,۵۷	۵/۱	۳۸۳	BE9	
۱,۳۶	۲,۲۴	۵/۱	۳۸۳	BE10	
۱,۴۰	۲,۲۹	۵/۱	۳۸۳	BE11	
۱,۳۴	۲,۲۱	۵/۱	۳۸۳	BE12	
۱,۱۵	۳,۱۳	۵/۱	۳۸۳	BE13	
۱,۰۶	۱,۹۲	۵/۱	۳۸۳	BE14	
۱,۱۴	۲,۹۴	۵/۱	۳۸۳	BE15	
۱,۰۸	۳,۴۹	۵/۱	۳۸۳	BE16	
-	-	۲/۱	۳۸۳	جنسیت	
-	-	۶۳/۱۹	۳۸۳	سن	
۱,۴۱	۲,۵۳	۲/۱	۳۸۳	نوع زندگی (مجرد، متاهل)	
۱,۳۶	۲,۲۱	۵/۱	۳۸۳	میزان درآمد خانواده	
۱,۰۸	۲,۹۶	۵/۱	۳۸۳	رضایت از زندگی	

(مأخذ: یافته‌های پژوهش)

۴ یافته‌ها و بحث

پس از تکمیل پرسش‌نامه، به‌منظور تحلیل آن مسأله‌ی تعیین ضرایب استاندارد برای مقوله‌های سرزندگی شهری و انسجام اجتماعی مطرح می‌شود که نتایج حاصل از تحلیل، عاملی برای تعیین ضرایب به‌صورت جدول شماره‌ی ۴ است.

همان‌گونه که در جدول مشخص است، تعداد ۳۰۰ پرسش‌نامه براساس طیف لیکرت از بسیار کم (۱) تا بسیار زیاد (۵) موردتوجه قرار گرفته است که میانگین و انحراف استاندارد آنها هم محاسبه شده است.

جدول ۴ ضرایب استاندارد سرزندگی شهری و انسجام اجتماعی

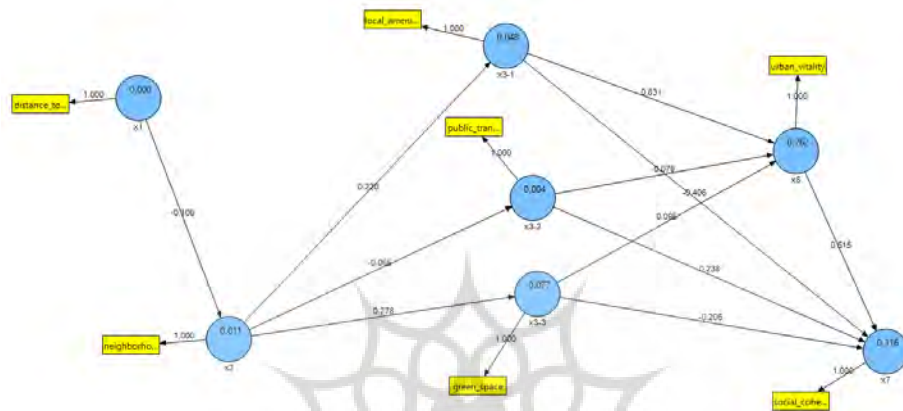
متغیرها	ضریب استاندارد	
Uv1	۰,۷۴۸	سرزندگی شهری
Uv2	۰,۷۱۲	
Uv3	۰,۸۳۹	
Uv4	۰,۶۸۷	
Uv5	۰,۷۸۹	
Uv6	۰,۷۳۵	
Sc1	۰,۷۶۵	انسجام اجتماعی
Sc2	۰,۶۶۰	
Sc3	۰,۷۹۰	
Sc4	۰,۶۸۴	
Sc5	۰,۸۸۲	
Sc6	۰,۷۷۳	

(مأخذ: یافته‌های پژوهش)

پس از بررسی متغیرهای پنهان، اکنون نتایج حاصل از مقایسه‌ی مقوله‌های پنهان (سرزندگی شهری، انسجام اجتماعی) و آشکار (محیط مصنوع) پژوهش در قالب اثرات مستقیم و غیر مستقیمی که بر هم می‌گذارند و حتی در حالت کلی استاندارد شده با استفاده از SEM به صورت نمودار ۳ و جدول شماره ۵ به صورت زیر است.

بررسی ضرایب استاندارد برای دو مقوله‌ی پنهان پژوهش از جمله سرزندگی شهری و انسجام اجتماعی بیانگر این است که ضرایب استاندارد همواره بزرگتر از ۰٫۶ است که برآوردهای بسیار معتبری را نشان می‌دهد.

نمودار ۳ نتایج محاسبات SEM

جدول ۵ نتایج محاسبات SEM به صورت تأثیر مستقیم، غیرمستقیم و حالت کلی

تأثیر	متغیرها	تراکم محله	امکانات و تسهیلات محلی	حمل و نقل عمومی	فضای سبز	سرزندگی شهری	انسجام اجتماعی
تأثیر مستقیم	فاصله از مرکز شهر	-۰٫۱۰۶	۰٫۵۱۳	۰٫۶۹۲	۰٫۳۳۲	-۰٫۱۶۲	-۰٫۲۱۴
	تراکم محله		۰٫۲۷۴	۰٫۰۰۸	۰٫۳۱۳	۰٫۱۱۲	-۰٫۳۵۴
	امکانات و تسهیلات محلی					۰٫۸۱۵	۰٫۴۱۵
	حمل و نقل عمومی					۰٫۰۴۸	۰٫۳۱۸
	فضای سبز					۰٫۱۰۳	۰٫۴۲۱
	سرزندگی شهری					۰٫۶۱۱	
تأثیر غیرمستقیم	فاصله از مرکز شهر		-۰٫۰۳۰	-۰٫۰۰۱	-۰٫۰۳۳	۰٫۴۴۶	۰٫۱۹۵
	تراکم محله					۰٫۲۵۶	۰٫۰۷۷

۰,۳۳۳						امکانات و تسهیلات محلی	محیط مصنوع	ک
۰,۰۲۹						حمل و نقل عمومی		
۰,۳۶۴						فضای سبز		
-۰,۰۱۹	۰,۲۸۴	۰,۲۹۹	۰,۶۹۱	۰,۴۸۳	-۰,۱۶۰	فاصله از مرکز شهر		
-۰,۰۲۷۷	۰,۳۶۸	۰,۳۱۳	۰,۰۰۸	۰,۲۷۴		تراکم محله		
۰,۳۸۲	۰,۸۱۵					امکانات و تسهیلات محلی		
۰,۳۴۷	۰,۰۴۸					حمل و نقل عمومی		
۰,۴۵۷	۰,۵۰۳					فضای سبز		
۰,۶۱۱						سرزندگی شهری		
۰,۲۳۱	۰,۷۹۱	۰,۱۸۶	۰,۴۷۸	۰,۳۰۹	۰,۰۱۱	مربعات ارتباط عوامل		

(مأخذ: یافته‌های پژوهش)

مرکز شهر بیشتر باشد، دسترسی به فضای سبز بیشتر است. همچنین بر اساس بخش اثرات مستقیم، تراکم محله ارتباط مثبتی با دسترسی به امکانات محلی و فضای سبز دارد و با حمل و نقل عمومی ارتباط قابل توجهی ندارد. در کل بر اساس بخش اثرات مستقیم می‌توان بیان کرد که میان سرزندگی شهری و فاصله از مرکز شهر رابطه منفی وجود دارد. و سایر متغیرهای تراکم محلات، دسترسی به امکانات محلی، حمل و نقل عمومی و فضای سبز با سرزندگی شهری رابطه مثبت دارند و دسترسی به حمل و نقل عمومی بیشترین ارتباط مثبت را با سرزندگی شهری دارد. از نظر انسجام اجتماعی هم نتایج اثرات مستقیم بیانگر این است که با متغیرهای فاصله از مرکز شهر و تراکم محله ارتباط منفی برقرار است. اما در رابطه با متغیرهای دسترسی به امکانات محلی، حمل و نقل عمومی و فضای سبز با انسجام اجتماعی رابطه مثبت وجود دارد.

در رابطه با اثرات غیرمستقیم، فاصله از مرکز شهر با دسترسی به امکانات محلی، حمل و نقل

لازم به ذکر است که مقادیر شاخص برازش برای متغیرهای جدول شماره ۳ برابر $CFI = 0.974$ و $RMSEA = 0.073$ است که مناسب و درست بودن مدل را تأیید می‌نماید. همچنین همان‌گونه که مطرح شد جدول بالا رابطه مستقیم، غیرمستقیم و کلی میان متغیرها را بیان می‌کند که تفسیر آنها به صورت زیر است.

بر اساس جدول بالا و قسمت اثرات مستقیم می‌توان عنوان نمود که ارتباط بین تراکم محله و فاصله از مرکز شهر، منفی است بدین مفهوم محلاتی که در فاصله نزدیک‌تری نسبت به مرکز شهر قرار دارند، تراکم‌تر هستند. همچنین بررسی متغیر فاصله از مرکز شهر و امکانات و تسهیلات محلی و سهولت دسترسی به حمل و نقل عمومی در محله ارتباط مثبت و قوی را نشان می‌دهد که بیانگر این است که هرچه محلات به مرکز شهر نزدیک‌تر باشند، میزان دسترسی به امکانات و تسهیلات محلی و حمل و نقل عمومی بیشتر است. بررسی رابطه میان فاصله از مرکز شهر و فضای سبز نشان می‌دهد که به طور نسبی هرچه فاصله محلات از

دارند، بدین مفهوم که در شهر سندج محلاتی که در مرکز شهر قرار دارند تا حدودی دسترسی مناسبی به فضای سبز دارند. بررسی متغیر تراکم محله برای محلات شهر سندج بیانگر این است که دسترسی به امکانات و تسهیلات محلی و حمل و نقل عمومی با تراکم محله رابطه‌ی مثبت دارند و هرچه محلات متراکم‌تر، دسترسی به امکانات محلی و حمل و نقل عمومی بیشتر است. ضمناً براساس جدول بالا در حالت کلی دسترسی به تسهیلات محلی بیشترین نقش را در سرزندگی شهری و حمل و نقل عمومی کمترین نقش را دارد. همچنین در رابطه با انسجام اجتماعی، متغیرهای فاصله از مرکز شهر و تراکم محله با انسجام اجتماعی رابطه‌ی منفی دارند و متغیرهای امکانات و تسهیلات محلی، حمل و نقل عمومی و فضای سبز رابطه‌ی مثبت دارند.

پس از بررسی رابطه بین متغیرها با محیط مصنوع، سرزندگی شهری و انسجام اجتماعی، اکنون مسأله میزان تأثیر برخی از ویژگی‌های شخصی از جمله رضایت از زندگی بر متغیرها و سه مقوله‌ی (محیط مصنوع، سرزندگی شهری و انسجام اجتماعی) مطرح می‌شود که جدول استانداردشده‌ی آن در شماره‌ی ۶ به صورت زیر است.

عمومی و فضای سبز رابطه‌ی منفی دارد. و در حالت کلی میان فاصله از مرکز شهر و تراکم محله با سرزندگی شهری رابطه‌ی مثبت وجود دارد. همچنین تمامی متغیرها هم با انسجام اجتماعی رابطه‌ی مثبت دارند.

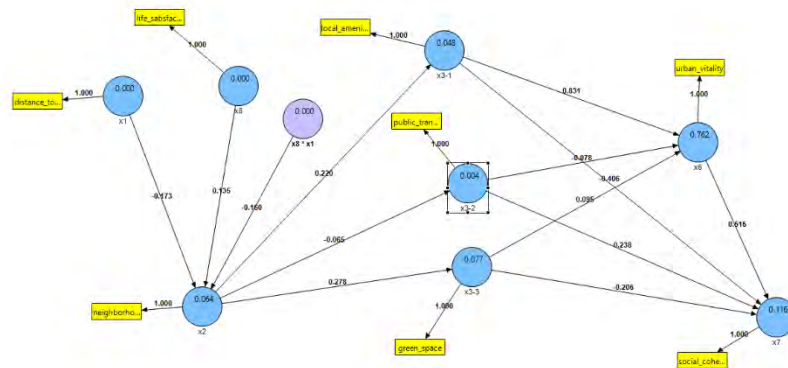
تأثیر مستقیم تراکم محله و مجاورت با مرکز شهر بر سرزندگی شهری ضعیف‌تر از تأثیرات غیرمستقیم از طریق تسهیلات محلی و حمل و نقل عمومی است که این خود نشان می‌دهد که بخش مهمی از تأثیرات را می‌توان با امکانات رفاهی موجود در محله‌های مختلف توضیح داد.

در حالت کلی مقایسه و تحلیل نتایج بیانگر این است که در شهر سندج هرچه فاصله محلات از مرکز شهر کمتر باشد، تراکم محلات بیشتر است و یک رابطه منفی میان فاصله از مرکز شهر و تراکم محلات وجود دارد. همچنین متغیر فاصله از مرکز شهر با میزان دسترسی به امکانات محلی و حمل و نقل عمومی رابطه مثبت دارد، یعنی در شهر سندج محلاتی که در فاصله نزدیک‌تر از مرکز شهر قرار دارند، میزان دسترسی به امکانات و تسهیلات محلی و حمل و نقل عمومی در آنها بیشتر است. متغیر فضای سبز هم با فاصله از شهر رابطه مثبتی

جدول ۶ ضرایب استاندارد با توجه به متغیر رضایت از زندگی

تأثیر کلی	سرزندگی شهری	انسجام اجتماعی
فاصله از مرکز شهر	۰,۲۸۴	-۰,۱۰۰
تراکم محله	۰,۳۶۸	-۰,۳۰۸
امکانات و تسهیلات محلی	۰,۸۱۵	-۰,۰۸۸
حمل و نقل عمومی	۰,۰۴۸	۰,۳۲۴
فضای سبز	۰,۵۰۳	۰,۳۶۴
سرزندگی شهری	-	۰,۵۳۰
رضایت از زندگی	۰,۵۹۶	۰,۱۸۱
مربعات ارتباط عوامل	۰,۷۹۱	۰,۲۴۷

(مأخذ: یافته‌های پژوهش)

نمودار ۴ نتایج SEM با توجه به متغیر رضایت از زندگی

اثر کلی استانداردشده‌ی سرزندگی شهری بر انسجام اجتماعی در هنگام محاسبه‌ی رضایت از زندگی ویژگی‌های محیط مصنوع و متغیرهای اجتماعی و جمعیتی ۰٫۵۳۰ است که نشان می‌دهد که یک رابطه‌ی مثبت قوی حتی در هنگام محاسبه‌ی رضایت از زندگی همچنان پابرجاست.

نتایج SEM در جدول و نمودار فوق نشان می‌دهد که رضایت از زندگی با سرزندگی شهری و انسجام اجتماعی دارای ارتباط مثبت و معناداری است. بدین معنا که هرچه سرزندگی شهری و انسجام اجتماعی بیشتر باشد، رضایت از زندگی در آن محله بیشتر است. همچنین جدول بالا بیانگر این است که پس از کنترل رضایت از زندگی، همه‌ی نتایج و اثرات مدل تقریباً یکسان باقی می‌مانند.

۵ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

محیط مصنوع از جمله، فاصله از مرکز شهر، تراکم محله، دسترسی به امکانات محلی، دسترسی به حمل‌ونقل عمومی و فضای سبز رابطه‌ی مثبتی دارد. همچنین در شهر سنندج دسترسی به امکانات محلی و فضای سبز بیشترین نقش را در سرزندگی محلات این شهر دارند. از نظر انسجام اجتماعی محلات شهر سنندج هم باید عنوان نمود که برخی از متغیرهای محیط مصنوع از جمله فاصله از مرکز شهر و تراکم محله با انسجام محلات سطح شهر رابطه‌ی منفی دارند. این بدان مفهوم است که هرچه محلات شهر سنندج به مرکز شهر نزدیک‌تر باشند و یا تراکم بیشتری داشته باشند، انسجام اجتماعی پایین‌تری دارند. گرچه انسجام اجتماعی با متغیرهای دسترسی به حمل‌ونقل عمومی و فضای سبز رابطه‌ی مثبتی دارد.

توسعه‌ی همبستگی اجتماعی در شهر مستلزم بررسی‌های مختلف و تصمیم‌سازی‌های خردمندان، علمی و پایدار است. پژوهش حاضر در تلاش جهت بررسی ارتباط بین ویژگی‌های محیط مصنوع، سرزندگی شهری و همبستگی اجتماعی است. این پژوهش با بررسی نقش محیط مصنوع بر سرزندگی اجتماعی شهری و همچنین نقش محیط مصنوع بر انسجام اجتماعی، ارتباط بین سرزندگی اجتماعی شهری و انسجام اجتماعی را مورد بررسی قرار داده است. در همین رابطه یک مدل معادلات ساختاری با در نظر گرفتن محیط مصنوع به‌عنوان متغیر مستقل، همبستگی اجتماعی به‌عنوان متغیر وابسته و سرزندگی شهری به‌عنوان متغیر میانجی و برونزا در نظر گرفته شده است. نتایج کلی نشان داده‌اند که در شهر سنندج، سرزندگی شهری با متغیرهای

یافته‌های این پژوهش نشان داد که در حالی که سیاست‌های شهری با به‌کارگیری امکانات و خدمات متعدد و متنوع و استفاده از فرم‌های شهری مترکم با هدف افزایش سرزندگی شهری می‌تواند مؤثر واقع شود اما تأثیرات قابل‌ملاحظه‌ای را در انسجام اجتماعی جوامع به جا خواهد گذاشت. انواع مختلف مداخلات در مقیاس‌های کوچک همانند طراحی فضاهای عمومی‌سازنده، طراحی مسکن و ارتقای پیاده‌مداری در محلات از مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقای انسجام اجتماعی محلات شهری هستند که سیاست‌گذاران شهری در جهت تأمین منافع مهم اجتماعی محلات باید بیشتر به آنها توجه نمایند.

در همین رابطه، پیشنهادات زیر جهت بهبود وضعیت همبستگی اجتماعی و سرزندگی شهری در محلات مختلف شهر سنندج ارائه می‌شود.

۱. نخست آنکه لازم است مسأله‌ی افزایش جمعیت شهری و حفظ ترکیب کنونی آن توأم با اصلاحات موردنیاز در دستور کار برنامه‌ریزی شهری قرار گیرد.

۲. ضرورت دارد با توجه به ریشه‌های اقتصادی و اجتماعی کاهش همبستگی اجتماعی و در تلاش برای حل معضلات، شرایط تغییر مطلوب در روابط اجتماعی در شهر سنندج فراهم شود.

۳. توزیع و تجهیز امکانات و خدمات در سطح شهروندان، مانع عمده‌ای در جلوگیری از تشدید تعارض‌های شهری و در نتیجه فرسایش روابط انسانی است.

۴. ایجاد احساس تعلق و افزایش همبستگی اجتماعی از طریق حفظ و تقویت عناصر هویتی موجود در محلات و ارتقای کانون‌های محلی و سامان‌دهی آنها.

۵. بهبود وضعیت کالبدی محلات از طریق سامان‌دهی عرصه‌های عمومی و رعایت تناسبات بین

از آنچه گفته شد، چنین برمی‌آید که تمامی نظریه‌پردازان در این زمینه اجماع نظر دارند که وجود صورت مطلوبی از روابط اجتماعی میان ساکنان، اساس شکل‌گیری همبستگی اجتماعی است. ارتباط میان همبستگی اجتماعی و مناسبات اجتماعی موجب گردید تا نظریه‌پردازان به عواملی که در شکل‌گیری مناسبات اجتماعی نقش دارند، از جمله نهادهای اجتماعی و فضای کالبدی، توجه نمایند. این توجه باعث گردید تا این باور تقویت شود که محله، بستر مناسبی برای شکل‌گیری روابط اجتماعی و همچنین ایجاد ارتباط با خود مکان است که هر دوی این روابط برای ایجاد همبستگی اجتماعی مهم هستند بنابراین می‌توان گفت که همبستگی اجتماعی در یک محله در شرایطی به وجود می‌آید که تعامل میان ساکنان آن به حد مطلوب خود رسیده باشد. بدیهی است تمامی محله‌ها به این ویژگی دست پیدا نخواهند کرد. بسیاری معتقدند برخی محله‌ها به گونه‌ای طرح‌ریزی و ساخته می‌شوند که انگیزه‌ی ایجاد تعاملات را به وجود آورند و برخی دیگر به‌عکس، از شکل‌گیری این روابط جلوگیری می‌کنند.

توجه به این نکته ضروری است که افراد مختلف، از نیازها و ترجیحات متفاوتی برخوردار هستند که این نیازها و ترجیحات ریشه در تجربیات گذشته، وضعیت اقتصادی-اجتماعی، سن، نوع شخصیت، ارزشها، اهداف و نگرش‌های افراد دارد و افراد ممکن است بسته به شرایط خود، مکان‌های متفاوتی را به‌عنوان مکان مطلوب انتخاب نمایند. آنچه در این پژوهش حاصل شد، ممکن است مطلوب همه‌ی ساکنان نباشد، اما آنچه که روشن است وجود تنوع در تراکم، کاربری‌ها، فضاهای سبز همگی می‌تواند در پدید آوردن یک محیط زندگی مطلوب کمک نماید. نتایج حاصل از این پژوهش هم‌سو با نتایج حاصل از تحقیقات محققانی (Mouratidis & Poortinga, ۲۰۲۰)، هاتفی شجاعی^۱ و همکاران، ۲۰۲۱ و Stanislav & Chin, 2019 بوده و مؤید آنها است.

¹ Hatefishojae

به فرصت‌های برابر و یکسان برای تمامی افراد و ساکنین محله.

۸. ارتقای سطح کیفی مسکن با تمرکز بیشتر بر کیفیت ساخت‌وساز از طریق مشاوره‌ی ساکنین محلات با فرایندهای شهرسازی و همچنین توسعه‌ی دفاتر تسهیل‌گری جهت تعامل بیشتر با ساکنین و ارائه‌ی خدمات مشاوره‌ای و حمایت‌ها و تسهیلات لازم در امر نوسازی.

۹. موضوع حقوق شهروندی به گونه‌ای مؤثر و قابل‌تعمیم مورد بازپروری شهری قرار گیرد.

توده و فضا و سامان‌دهی تأسیسات و تجهیزات شهری.

۶. ارتقای وضعیت زیستی و بهداشتی محلات و بالا بردن سطح دسترسی ساکنین به خدمات موردنیاز از طریق رفع کمبود سرانه‌های کاربری و بهبود دسترسی به محلات مجاور جهت تأمین نیازهای اساسی.

۷. ارتقای سطح عدالت محوری در سطح محلات شهری از طریق توزیع بهینه‌ی امکانات و خدمات عمومی برابر و متوازن و متعادل به منظور دسترسی

منابع

- Abella, Llopis; Fruttero, Anna; Taş, Emcet; & Taj, Umar. (2020). Urban Design, Public Spaces, and Social Cohesion: Evidence from a Virtual Reality Experiment. *Social Sustainability and Inclusion Global Practice*, (9407), 1-34.
- Al-Thani, Soud K; Amato, Alexandre; Koç, Muammer; & Al-Ghamdi, Sami G. (2019). Urban Sustainability and Livability: An Analysis of Doha's Urban-form and Possible Mitigation Strategies. *Sustainability*, 11(786), 1-25.
- Brunt, Liam; & García-Peñalosa, Cecilia. (2021). *Urbanisation and the onset of modern economic growth*. Aix-Marseille School of Economics, France.
- Cramm, J. M., van Dijk, H. M., & Nieboer, A. P. (2012). The importance of neighborhood social cohesion and social capital for the well being of older adults in the community. *The Gerontologist*, 53(1), 142-152. <https://doi.org/10.1093/geront/gns052> %J The Gerontologist.
- Cobbinah, Patrick Brandful; Erdiaw-Kwasie, Michael Odei; & Amoateng, Paul. (2015). Rethinking sustainable development within the framework of poverty and urbanisation in developing countries. *Environmental Development*, (13), 18-32. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.envdev.2014.11.001>
- Fang, Chuanglin; He, Sanwei; & Wang, Lei. (2021). Spatial Characterization of Urban Vitality and the Association With Various Street Network Metrics From the Multi-Scalar Perspective. *Frontiers in Public Health*, 9. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.677910>
- Fone, D., Dunstan, F., Lloyd, K., Williams, G., Watkins, J., & Palmer, S. (2007). Does social cohesion modify the association between area income deprivation and mental health? A multilevel analysis. *International Journal of Epidemiology*, 36(2), 338-345. <https://doi.org/10.1093/ije/dym004> %J International Journal of Epidemiology.
- Hagen, Bjoern; Nassar, Cara; & Pijawka, David. (2017). The Social Dimension of Sustainable Neighborhood Design: Comparing Two Neighborhoods in Freiburg, Germany. *Urban Planning*, 2(4), 64-80. <https://doi.org/10.17645/up.v2i4.1035>
- He, Sylvia Y; Lee, Jeongwoo; Zhou, Tao; & Wu, Dan. (2017). Shrinking cities and resource-based economy: The economic restructuring in China's mining cities. *Cities*, (60), 75-83. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.cities.2016.07.009>
- Jennings, Viniece; & Bamkole, Omoshalewa. (2019). The Relationship between Social Cohesion and Urban Green Space: An Avenue for Health Promotion. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(452), 1-14.
- Kim, Suji. (2020). Urban Vitality, Urban Form, and Land Use: Their Relations within a Geographical Boundary for Walkers. *Sustainability*, 12(10633), 1-14.

- Macdonald, Elizabeth. (2020). Urban design for sustainable and livable communities: the case of Vancouver. *Transportation, Land Use, and Environmental Planning*, 1(1), 83-104.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-0-12-815167-9.00005-0>
- McCarty, Rollin. (2017). New Frontiers in Heart Rate Variability and Social Coherence Research: Techniques, Technologies, and Implications for Improving Group Dynamics and Outcomes. *Frontiers in Public Health*, 5(267), 1-13.
<https://doi.org/10.3389/fpubh.2017.00267>
- Mikaeli Hachesu, Golnaz, & Azar, Ali. (2016). Comparative investigation and evaluation of urban vitality in special neighborhoods and traditional neighborhoods with a sustainable development approach in geography: a case study of Tabriz metropolis. *Quarterly Journal of Geography (Regional Planning)*, 7(4), 269-284.
- Molaei hashjin, Mahsa; karimi azeri, amirreza; karimi, baqer; & Mahdinezhad, jamaladdin. (2021). Vitality analysis in residential complex spaces (Impact Concept, Components, and Indices). *Urban Planning Knowledge*, 5(1), 113-129.
<https://doi.org/10.22124/upk.2021.17094.1517>
- Mouratidis, Kostas; & Poortinga, Wouter. (2020). Built environment, urban vitality and social cohesion: Do vibrant neighborhoods foster strong communities? *Landscape and Urban Planning*, (204), 1-9.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2020.103951>
- Mousavi S Y. The Phenomena of Social Solidarity Decline in Metropolitans. *MJSP* 2002; 6 (4) :113-133
- Shoshev, M; Stoykov, A; & Ilieva, M. (2017). Medico - Biological Grounds of the Social Coherence in the Social Worker - Client Interaction. *Trakia Journal of Sciences*, 4, 351-353.
<https://doi.org/doi:10.15547/tjs.2017.04.015>
- Stanislav, Andrew; & Chin, Jae Teuk. (2019). : Evaluating Livability and Perceived Values of Sustainable Neighborhood Design: New Urbanism and Original Urban Suburbs. *Sustainable Cities and Society*, 47(101517), 1-38.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.scs.2019.101517>
- WHO. (2021). *World Cities Report 2020 - the value of sustainable urbanization* (pp. 1-418). UN habitat.
- Zhang, Anqi; Wu, Jiayu; Lin, Jian; Chu, Jianqun; & Xia, Chang. (2021). How can the urban landscape affect urban vitality at the street block level? A case study of 15 metropolises in China. *Urban Analytics and City Science*, 48(5), 1245-1262.
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1177/2399808320924425>